

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการติดตามการปฏิบัติงานของครูต้นแบบระดับอนุบาล มีดังนี้

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การพัฒนาครูในระดับอนุบาล

บทบาท หน้าที่ของครูอนุบาล

การผลิตและพัฒนาบุคลากรระดับปฐมวัยศึกษา

การวางแผนพัฒนาครูอนุบาล

รูปแบบการพัฒนาครูอนุบาล

ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาครูอนุบาล

ครูต้นแบบ

ความหมายของครูต้นแบบ

โครงการคัดเลือกครูต้นแบบ

เกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบ

ผลการดำเนินงานคัดเลือกครูต้นแบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดในด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

ทิสนา เขมมณี และคณะ (2545) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง ลักษณะสภาพของการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญ มีบทบาทมากในการเรียนรู้และเป็นผู้ใช้เวลาในการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่หรือกล่าวได้ว่าผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าครู

พิมพันธ์ เคะชคุปต์ (2544) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยการใช้กระบวนการทางปัญญาและกระบวนการทางสังคมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมในการเรียน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญต้องจัดให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถและความถนัดเน้นการบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ให้มีความหลากหลาย ทั้งวิธีสอนและแหล่งความรู้ทำให้สามารถพัฒนาปัญญาอย่างหลากหลาย คือ พัฒนาพหุปัญญา รวมทั้งเน้นวิธีการวัดผลอย่างหลากหลาย

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง, วัชรินทร์ เสถียรยานนท์ และวัชนีย์ เชาว์คำรงค์ (2545) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ ทำกิจกรรม และปฏิบัติจริง จนค้นพบข้อความรู้และวิธีการปฏิบัติด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ปวีณา หมคราคี (2547) ได้สรุปความหมายเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้โอกาสผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว โดยจัดให้มีความสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูเป็นผู้รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกและผลักดันให้ผู้เรียนบรรลุศักยภาพภายใต้การรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน

สำลี รักสุทธี (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการจัดการเรียนการสอน ที่ต้องคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ ความพร้อม ความอยากเรียนอยากรู้ของเด็กเป็นสำคัญ และให้เด็กมีโอกาสกำหนดหรือมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้มากที่สุด ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับการศึกษาเด็ก วิเคราะห์เด็กเป็นรายกรณี หรือการวิจัยในชั้นเรียน

ซึ่งจะทำให้ครูทราบความต้องการ ความสามารถ ระดับสติ ปัญญาของเด็กได้ดี และสามารถ จัดกิจกรรมได้ตรงเป้าหมาย ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มใจพอใจ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการ จัดกิจกรรม

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการจัดการเรียนการสอนที่ให้เด็กมีส่วนร่วม มีการวางแผนร่วมกัน มีการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งครูผู้สอนมีหน้าที่ในการดูแล ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน การเรียนรู้ และกระตุ้นให้เด็กมีความอยากที่จะเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น นักศึกษาหลายท่าน ได้ระบุไว้ดังนี้

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง, วัชรินทร์ เสถียรยานนท์ และวัชณีย์ เชาวน์ดำรงค์ (2545) ได้สังเคราะห์เป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาความสนใจและความต้องการของผู้เรียน (Learns' Needs and Interest) เพื่อสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ของผู้เรียน
2. การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนของผู้เรียน (Facilitator) เพื่อคอยช่วยเหลือแนะนำออกแบบกิจกรรมและแก้ไขข้อผิดพลาด ตลอดจนจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง
3. การส่งเสริมให้ผู้เรียนพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomy) เพื่อสามารถ นำความรู้และทักษะที่เกิดขึ้นจากวิธีการเรียนรู้ของตนเองไปใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริงได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง
4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อให้การเรียนรู้เกิดจาก บทบาทของผู้เรียนเอง ตั้งแต่มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระที่จะเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ กิจกรรมอย่างเต็มกำลังความสามารถ
5. การส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเอง (Construction) เพื่อได้ ข้อความรู้ที่เกิดจากการแสวงหาหรือปฏิบัติจนเข้าใจ จดจำได้ รู้จริง และสามารถนำไปใช้ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ
6. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ (Cooperation and Interaction) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสพูดคุยปฏิบัติแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียน กับผู้เรียน และผู้เรียนกับครู ในแง่มุมต่าง ๆ ทำให้มีความรู้และประสบการณ์กว้างขึ้น และ สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมของมนุษย์

7. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ประเมินการเรียนรู้ของตนเอง (Self Evaluation) เพื่อเข้าใจตนเองเกี่ยวกับข้อดีและข้อจำกัด และพัฒนาการของตนเอง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเอง

8. การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ค้นพบไปใช้ (Application) เพื่อให้ นักเรียนได้ตรวจสอบประสิทธิภาพของข้อความรู้ที่ได้มาด้วยตนเอง กับการนำไปใช้ในชีวิตรจริง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นแรงเสริมให้อยากเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้ การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรจริง จะมีความคงทนสูงสุดตามทฤษฎีกรวยประสบการณ์ (Corn of Experience)

Center for Teaching, Ferris State University (อ้างถึงใน ปวีณา หมคราคี, 2547) ได้ระบุหลักการ 5 ประการของการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ความสมดุลของการใช้อำนาจในห้องเรียน

ห้องเรียน คือที่ซึ่งเปิดโอกาสให้ได้ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีและความเชื่อที่ครุมีอยู่ ห้องเรียนเปรียบเสมือนสถานที่จำลองโลกแห่งความเป็นจริง นักเรียนต้องการเข้าใจว่าจะเรียนอย่างไรกับเพื่อน จากนั้นก็ลงมือปฏิบัติและร่วมเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. หน้าที่ของเนื้อหา

แนวคิดในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองมีความสำคัญมากกว่าการรับความรู้เพียงอย่างเดียว จากการเรียนรู้ตามแนวคิดนี้ ครูไม่ควรบอกความรู้แก่นักเรียนแต่ควรให้เป็นผู้สร้างความรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การเรียนรู้มักเกิดขึ้นในบริบทของสังคม รูปแบบของการจัดห้องเรียนเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จ การจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างคำถามและก่อให้เกิดสมมติฐานด้วยตนเอง

3. บทบาทของผู้สอน

เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจดจำและเรียนรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ ทักษะและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การปฏิบัติตัวของครุมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน บทบาทของครุ คือการส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างจากบทบาทเดิม ๆ ที่ครุส่วนมากมักปฏิบัติ

4. ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้

ทักษะในการเรียนรู้เป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนอีกทั้งต้องการความเป็นอิสระ ผู้เรียนไม่สามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองผ่านตัวอย่างและการบอกเนื้อหา ผู้เรียนควรเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต ครูต้องสามารถผลักดันนักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนต้องการเป็น

5. วัตถุประสงค์ของการประเมิน

วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการประเมินสิ่งที่นักเรียนเรียนรู้ โดยการประเมินหรือการทดสอบ การประเมินของครุควรมุ่งวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับ

เรื่องที่เรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่นักเรียนเลือก ผู้เรียนได้รับการประเมิน โดยการประเมินภาคปฏิบัติจะได้ผลที่ชัดเจนที่สุด การให้เกรคนั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการในฐานะ ผู้เรียนที่ได้รับจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้แล้ว Egan and Gibb (อ้างถึงใน พัทรี ชันอาสาละ, 2544) ได้เสนอแนะว่า การเรียนรู้จะต้องมุ่งไปว่า ผู้เรียนต้องการที่จะเรียนรู้อะไร และการเรียนการสอนจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยได้ระบุตัวแปรที่สามารถสนับสนุนการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้มีประสิทธิภาพและมีความหมายสำหรับผู้เรียนไว้ดังนี้

1. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้
2. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องตอบสนองวิถีทางที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ และติดต่อสื่อสารได้
3. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควรจะยอมรับความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียน
4. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางต้องการให้เคารพในธรรมชาติสังคมแห่งการเรียนรู้
5. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะต้องเป็นที่ดึงดูดใจ
6. การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางควรจะเน้นที่ความต้องการของผู้เรียน เพื่อการย้อนกลับที่มีความหมายและคุ้มค่า

จากหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญข้างต้นสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนควรมองที่เด็ก โดยกิจกรรมที่ครูจัดให้ นั้นต้องมองถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเด็กมากกว่าความสะดวกของครู
2. การจัดการเรียนการสอนควรมีความหลากหลาย ทำทนายให้เด็กเกิดการเรียนรู้
3. การจัดการเรียนการสอนให้สมกับบทบาทหน้าที่ของทั้งครูผู้สอน และเด็กผู้เรียน โดยควรเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ บทบาทของครูจะลดลงมาก ซึ่งจากเดิมครูเคยชี้แจงอธิบายก็จะกลับมาเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก เด็กจะเปลี่ยนจากผู้รับมาเป็นผู้เรียน เด็กจะเปลี่ยนจากผู้จ้มาเป็นผู้คิด ผู้ทำแล้วจึงจำ (สำลี รักสุทธี, 2544) ดังนั้นจึงสรุปบทบาทของครูได้ดังนี้

1. ครูผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้เด็กได้แสดงออก แสวงหาความรู้หาคำตอบได้อย่างสะดวก ครูจึงมีหน้าที่เพียงเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เด็กได้แสวงหาความรู้ได้อย่างราบรื่น

2. ครูผู้จัดการ ครูมีหน้าที่จัดการจัดหา เพื่ออำนวยความสะดวกให้เด็ก
ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก

3. ครูผู้ประสาน ครูมีหน้าที่เพียงเป็นผู้ประสาน ผู้ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดี
ระหว่างนักเรียนกับครู นักเรียนกับนักเรียน

4. ครูกัลยาณมิตร ครูต้องทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับเด็ก ให้เด็กกล้าถาม
กล้าปรึกษา มีความเมตตาเด็ก คือเด็กเหมือนเพื่อนร่วมสังคมที่ดี คำว่า “มิตร” ในที่นี้ความหมาย
ยิ่งใหญ่ มีได้หมายถึงเพื่อนรุ่นราวคราวเดียว แต่หมายถึงความอาารี ความยินดี ความเมตตา
ที่มีต่อศิษย์พร้อมที่จะให้ศิษย์เสมอ

นอกจากนี้แล้ว บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนนั้นจะแสดงให้เห็นในรูปของตัวบ่งชี้ในคำ
การสอน ส่วนการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนนั้นจะแสดงให้เห็นในรูปของตัวบ่งชี้
การเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่ง สำลี รักสุทธี (2544) ระบุไว้ในตารางตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอน
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้การสอนของครู	ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียน
1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ	1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรง สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้าหัวใจ และเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความ ถนัดและวิธีการของตนเอง
3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความ เมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง	3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้จากกลุ่ม
4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียน ได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์	4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและ สร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้ แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง	5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเอง และร่วมด้วยช่วยกัน
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อย ของนักเรียน	6. นักเรียนได้ฝึกค้นรวบรวมข้อมูล และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

ตารางที่ 1 ตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ต่อ)

ตัวบ่งชี้การสอนของครู	ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน
7. ครูใช้สื่อการสอนที่ฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้	7. นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
8. ครูให้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง	8. นักเรียนฝึกให้ตนเองมีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
9. ครูฝึกฝนกิริยามารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย	9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้
10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง	

จากบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้เห็นว่าครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากการสอนในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งสิ่งที่ทำให้เห็นอย่างชัดเจนก็คือบทบาทของเปลี่ยนไป ซึ่งเปลี่ยนจากการสอนแบบเป็นผู้ให้อย่างเดียว เด็กก็มีหน้าที่เป็นผู้รับอย่างเดียวมาเป็นทั้งครูและเด็กต่างร่วมกันเรียนรู้ โดยครูคอยอำนวยความสะดวก คอยแนะนำ ไม่ใช่คอยชี้นำ ส่วนเด็กก็จะมีการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันเรียนรู้ และเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติ

การพัฒนาครูในระดับอนุบาล

ครูอนุบาลถือได้ว่าเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่ได้ปฏิบัติการสอนให้กับเด็กในระดับชั้นอนุบาล หรือในระดับปฐมวัยศึกษา

บทบาท หน้าที่ของครูอนุบาล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) กล่าวว่า ครูอนุบาลเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาระดับก่อนการประถมศึกษาให้มีคุณภาพ และบรรลุถึงจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้นจึงต้องมีบทบาทที่สำคัญดังนี้

1. บทบาทของครูในการนำหลักสูตรก่อนประถมศึกษาไปใช้

ครูอนุบาลควรยึดหลักการที่สำคัญ คือ

1.1 บทบาทของครูในการนำหลักสูตรไปสู่การจัดประสบการณ์

กล่าวคือ ครูต้องมีความเข้าใจหลักสูตร สามารถนำหลักสูตรไปจัดประสบการณ์ได้สอดคล้องกับพัฒนาการโดยการจัดประสบการณ์จะไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะจัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการ ต้องมีความยืดหยุ่น และหลากหลาย ตรงกับความสนใจของเด็ก โดยที่เด็กจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ครูจะต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีให้แก่เด็ก

1.2 บทบาทของครูในการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตร

ครูอนุบาลจะต้องคอยให้ความช่วยเหลือและนำเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยการเรียนรู้ร่วมกันกับเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเอง และการประเมินพัฒนาการเด็คนั้น ครูจะต้องประเมินจากสภาพจริง โดยใช้การสังเกตและพิจารณาผลการปฏิบัติงานของเด็ก นอกจากนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กโดยเป็นแหล่งความรู้ ให้การสนับสนุนกับโรงเรียน

2. บทบาททั่วไปของครูอนุบาล

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540) และ Beaty (อ้างถึงใน มยุรีย์ เขียวฉออ่อน, 2541) ได้กล่าวถึงบทบาททั่วไปของครูอนุบาลไว้ดังนี้

2.1 จัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ และกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก กิจกรรมที่จัดสามารถยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก

2.2 จดคำพูดของเด็กจากการสนทนา ระหว่างเด็กด้วยกัน และระหว่างเด็กกับครู เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

2.3 ดูแลการรับประทานอาหารของเด็กอย่างใกล้ชิด โดยฝึกให้เด็กช่วยตนเอง ฝึกมารยาทการรับประทานอาหาร ตลอดจนดูแลในเรื่องสุขลักษณะนิสัยของเด็ก

2.4 จัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก โดยจัดสื่ออุปกรณ์ให้เพียงพอ และเหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก

2.5 ประเมินพัฒนาการของเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งนี้เพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลในการส่งเสริมพัฒนาการ และแก้ไขข้อบกพร่องของเด็กต่อไป

2.6 จัดทำงานธุรการประจำชั้นให้ถูกต้อง และเป็นประจำ

2.7 ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กโดยการยอมรับความรู้สึก ความคิดเห็นของเด็ก ใช้คำถามเพื่อการกระตุ้นให้เด็กคิด ตลอดจนชมเชยให้กำลังใจเด็ก เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

2.8 ตรวจสอบสุขภาพประจำวัน โดยการสัมผัสเด็กเพื่อให้ความรักความอบอุ่น และตรวจอาการไข้ของเด็ก รวมทั้งความสะอาดของร่างกาย และหากมีโรคระบาดเกิดขึ้น ครูควรตรวจสอบดูว่ามีใครเป็นโรคบ้าง และทำการป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่กระจายไปยังเด็กอื่น

2.9 หากมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ครูต้องให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้น

2.10 สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง โดยการปรึกษาหารือร่วมกัน
เกี่ยวกับแนวทางการสร้างเสริมและพัฒนาเด็ก

2.11 ให้ความรู้กับผู้ปกครองเพื่อให้เกิดการพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน

การผลิตและพัฒนาบุคลากรระดับปฐมวัยศึกษา

หัวใจสำคัญของการจัดการปฐมวัยศึกษา คือ คุณภาพของการจัดการศึกษาเพื่อให้
ดำเนินการบรรลุผล การผลิตบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นสถาบันการศึกษา
ระดับสูง เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันฝึกหัดครู มีบทบาทให้ความรู้แก่ชุมชน ได้กว้างขวางมาก
ยิ่งขึ้นควรมีมาตรการบังคับให้หน่วยงานที่จัดการบริการการศึกษาปฐมวัยมีทั้งที่เป็นผู้บริหาร
ครู ผู้ช่วยครู พี่เลี้ยงเด็ก หรือผู้ดูแลเด็ก มีวุฒิโดยตรง หรือต้องผ่านที่กำหนดเป็นเกณฑ์มาตรฐาน
ขั้นต้น มีการจัดทำหลักสูตรพัฒนาบุคลากรในหลายระดับและใช้เวลาในการพัฒนาบุคลากร
แตกต่างกันไปตามพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของบุคลากร ทุกหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับ
ปฐมวัยควรมีความรับผิดชอบในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีคุณภาพด้วยวิธีการและรูปแบบ
ที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสมและให้มีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการควรเป็น
หน่วยงานรับผิดชอบการพัฒนาบุคลากรควรขยายสถาบันการผลิตบุคลากรทางด้านปฐมวัย หรือตั้ง
หน่วยงานในการผลิตบุคลากรด้านนี้โดยเฉพาะ แต่ปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งยังไม่มีการ
พัฒนาครู ให้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประเมินภายในเท่าที่ควร เนื่องจากยังไม่มียุทธศาสตร์
เข้าไปพัฒนาความรู้ด้านนี้อย่างสม่ำเสมอและจริงจัง (มนัญญา งามแสง, 2547)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูเพื่อให้ยึดถือเป็น
แนวทางในการปฏิบัติตน และทำงานในหน้าที่ได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมกับความเป็นครู โดยมี
เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูจำนวน 12 มาตรา ดังนี้ (สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2548)

- (1) ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
- (2) ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน
- (3) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
- (4) พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง
- (5) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
- (6) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน
- (7) รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ
- (8) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
- (9) ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
- (10) ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชนอย่างสร้างสรรค์
- (11) แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

(12) สร้างโอกาสให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกสถานการณ์

การพัฒนาครูให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีศักยภาพสูงสุดในการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การวางแผนพัฒนาครูอนุบาล

การพัฒนาครูอนุบาลให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีการวางแผนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาที่ประเมิน เป้าหมาย และจุดประสงค์ที่กำหนดต้องชัดเจน ที่สำคัญต้องสนับสนุนการปฏิบัติงานทางด้านการศึกษา การเป็นผู้ดูแลและการเป็นผู้ให้การศึกษา แก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2549)

องค์ประกอบของแผนพัฒนาที่บ่งบอกคุณภาพ และประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. เป้าหมายของการพัฒนา สิ่งสำคัญของการวางแผนพัฒนาบุคลากรคือ การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการอย่างชัดเจน ด้วยการเขียนเป้าหมายและจุดประสงค์ด้วยประโยคที่ชัดเจนตรงกับความต้องการจำเป็นของบุคลากร สอดคล้องกับหลักสูตรและแนวการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน เน้นการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นกับเด็ก แสดงให้เห็นถึงวิธีการ ดำเนินการ ความต่อเนื่อง และผลระยะยาว
2. เนื้อหาสาระของการพัฒนา ต้องบ่งชี้การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอน โดยเนื้อหาสาระของการพัฒนาต้องคัดสรรมาจากผลงานวิจัยที่ยืนยันแล้วว่าสามารถปรับปรุงงานของครูได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับสภาพโดยไม่มีข้อจำกัดและเงื่อนไข ตัวอย่างเช่น ต้องการพัฒนาการสอนแบบโครงการในโรงเรียน ผู้จัดต้องมั่นใจว่า โรงเรียนมีบริบทที่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการคือให้ครูมีส่วนร่วมในการพิจารณาประเด็นสาระที่ต้องนำมาพัฒนาด้วยการตัดสินใจร่วมกัน โดยมีผู้บริหารเป็นกำลังใจและสนับสนุน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับครูว่าเป็นสิ่งที่ครูต้องการและมีประโยชน์แท้จริงต่อครู เด็กและโรงเรียน
3. บรรยากาศของการพัฒนา การให้ความรู้เพื่อการพัฒนา นั้น มีหลายวิธี จุดสำคัญ อยู่ที่บรรยากาศของกระบวนการพัฒนาที่ครูมีโอกาส สาธิต ปฏิบัติ เชื่อมชม สังเกต หรือได้ทดลองปฏิบัติการ ตัวอย่างเช่น การอบรมวิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่ ๆ ในโครงการพัฒนานั้นต้องมีการสาธิต ให้ผู้เข้าโครงการ ได้ลงมือปฏิบัติแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันที่สร้างสานความมั่นใจในการนำไปปฏิบัติจริง มีการแก้จุดอ่อนและเสริมจุดแข็ง ด้วยการให้ประสบการณ์ที่นำไปสู่การพัฒนาทักษะของการคิด และการสร้างความยืดหยุ่นในมโนทัศน์ อีกทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความสัมพันธ์ที่ศิระหว่างกัน

การฝึกอบรมเป็นวิธีการพัฒนาที่ใช้กันมาก เพราะเป็นการช่วยปรับปรุงทักษะการทำงาน โดยเฉพาะครูที่ปัจจุบันมีสถานะการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทั้งวิชาการ เทคโนโลยี

และนวัตกรรมที่ต้องเรียนรู้ จุดประสงค์ของการจัดการพัฒนา เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีคุณภาพ มีความรู้ มีทักษะ และทำงานเต็มศักยภาพด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. กำหนดแนวทางปฏิบัติ ความล้มเหลวของการพัฒนาส่วนหนึ่งมาจากการขาดแผนพัฒนาที่ชัดเจน เหตุเพราะผู้บริหารขาดความสนใจที่แท้จริงต่อการพัฒนา ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของที่พัฒนาที่จัดขึ้น การกำหนดแนวทางปฏิบัติในแผนต้องมีตารางเวลา หัวข้อเรื่องที่ต้องการพัฒนาและผู้รับผิดชอบชัดเจน ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาด้วยการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ดังนี้

- 1) ให้ครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือในระดับการวางแผนโครงการ
- 2) ให้โอกาสครูได้รับการพัฒนาและประยุกต์ความรู้ที่ได้รับในการปฏิบัติ
- 3) ให้โอกาสครูประเมินกลับและติดตามผลงานที่สอดคล้องกับการพัฒนา
- 4) สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์ เพื่อให้การพัฒนาบรรลุตรงตามจุดประสงค์และเป็นหมายที่กำหนด
- 5) ติดตามผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5. การประเมินโครงการ การจัดโปรแกรมการศึกษามีความหลากหลาย ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การศึกษาด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนความรู้ การเยี่ยมชม การประชุมปรึกษาวิชาชีพ รวมทั้งการศึกษาต่อ หรือฝึกอบรม คุณค่าของการพัฒนาอยู่ที่ประโยชน์แห่งสาระที่พึงได้จากการพัฒนาตามแผน ซึ่งสามารถประเมินได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และผลงานที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากแผนพัฒนา

การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่สำคัญเท่ากับงานทุกขั้นตอนของการพัฒนา ผลของการประเมินจะบอกให้ทราบว่าแผนพัฒนานั้นบรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการก็มากน้อย และผลที่เกิดตามมาจะเป็นอย่างไร การประเมินผลควรทำเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรม สัมมนา ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการตามจุดประสงค์ จะดำเนินการเมื่อสิ้นสุดโครงการ อาจเป็นแบบประเมินความเห็นจากผู้รับการพัฒนา ประเมินด้วยการทดสอบข้อความรู้การพัฒนา หรือประเมินจากผลงานระหว่างการพัฒนาซึ่งเป็นการประเมินจากการปฏิบัติจริงด้วยการสะสมผลงาน (Portfolio) ถ้าการพัฒนานั้นเป็นโครงการระยะยาว

ระยะที่ 2 การติดตามผลที่เกิดจากการนำความรู้ที่ได้จากการพัฒนาไปปฏิบัติ เป็นการประเมินติดตามผล ผลการนำไปใช้ สิ่งประเมิน ได้แก่ ความสามารถในการนำไปประยุกต์ใช้ ตัวอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ผลกระทบต่อชุมชน ว่าเป็นไปอย่างสอดคล้องตามเป้าหมายการพัฒนาหรือไม่ อย่างไรก็ตามต้องแก้ไขและเพิ่มเติมประเด็นสำคัญอะไร ซึ่งการประเมินเพื่อติดตามผลนี้ต้องครอบคลุมการออกแบบโปรแกรมโดยเน้นประโยชน์จริง ผู้ประเมินผลอาจเป็นทั้งผู้เรียน หรือผู้ร่วมงาน

ประเด็นสำคัญที่ต้องประเมินคือปฏิริยาผู้ร่วมอบรม การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทุกกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลง และผลที่เกิดจากการอบรม ผลที่ได้จากการประเมิน คือแนวทางของการพัฒนาต่อ ๆ ไป

รูปแบบการพัฒนาครูอนุบาล

การพัฒนาบุคลากรเป็นวิธีการสร้างเสริมศักยภาพและสมรรถภาพในการทำงาน (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2549) ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีให้บุคลากรของหน่วยงาน มีลักษณะการจัด 3 แบบ คือ

1. การศึกษาภายในหน่วยงาน เป็นการศึกษที่หน่วยงานจัดขึ้นโดยมีเป้าหมายเฉพาะ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงความรู้ที่เป็นปัจจุบัน ลักษณะการจัดอาจเป็นการประชุมวิชาการ การฝึกอบรม หรือการฝึกปฏิบัติงาน (on the job training) ใดๆ อย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างผสมผสานกัน
2. การศึกษานอกหน่วยงาน เป็นการศึกษที่หน่วยงานภายนอกจัด แล้วหน่วยงานต้นสังกัดส่งบุคลากรไปศึกษา เช่น การประชุมวิชาการ ประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา การศึกษาดูงาน รวมถึงการไปฝึกอบรมด้วย การศึกษาภายนอกหน่วยงานมักเป็นการศึกษาระยะสั้น ๆ อาจเป็นวัน เป็นสัปดาห์ หรือเป็นเดือนในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น
3. การศึกษาต่อเนื่อง เป็นการศึกษเป็นหลักสูตรระยะยาวที่เน้นการเพิ่มคุณวุฒิให้โอกาสแก่บุคลากรศึกษาต่อ เพื่อการเพิ่มพูนความรู้วุฒิการศึกษา ที่ตรงกับภารกิจที่ตนรับผิดชอบ เช่น การศึกษาต่อระดับสูงในระดับปริญญาโทหรือเอก หรือเป็นการศึกษาต่อเฉพาะทาง

การพัฒนาบุคลากรมีกิจกรรมหลายอย่างที่เจตนาต้องการให้บุคลากรที่ทำงานได้เรียนรู้ นโยบายและวิธีการทำงาน การเรียนรู้ทักษะการทำงานและการพัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าในงาน การจัดการพัฒนาบุคลากรอาจเป็นการให้การศึกษาบุคลากรแบบใดก็ได้ แต่เป้าหมายสำคัญคือให้ประ โยชน์แก่หน่วยงานที่การกระตุ้นให้บุคลากรทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานและองค์กร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาครูอนุบาล

ครูอนุบาลถือได้ว่าเป็นบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งการพัฒนาบุคลากรเป็นภารกิจสำคัญทางการบริหารการศึกษา โดยเฉพาะในสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงดังเช่นปัจจุบัน บุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาดังกล่าวต้องปรับตัวด้วย ครูต้องได้รับการอบรมให้เข้าใจถึงการปฏิรูปการศึกษา ต้องได้รับการพัฒนาวิธีการเรียนการสอนโดยเน้นเด็กเป็นสำคัญ ต้องการการปรับปรุงเพื่อการวิจัย และเข้าถึงตัวผู้เรียน เช่นเดียวกับครูอนุบาล ผู้ทำงานด้านการศึกษาปฐมวัย ต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับสภาวะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ แต่บุคลากรด้านการศึกษาปฐมวัย

ยังหมายถึงผู้ดูแลเด็ก ผู้ช่วยครูที่ต้องทำหน้าที่ทางการศึกษาปฐมวัยด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้ดูแลเด็กหลายคนไม่มีวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยจะด้วยจากการเรียน หรือการฝึกอบรม ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรกลุ่มนี้มากขึ้น อย่างน้อยสิ่งที่ได้จากการพัฒนาบุคลากร (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2549) มีดังนี้

1. พื้นฟูความรู้ เกี่ยวกับเรื่อง พัฒนาการเด็ก จิตวิทยาการดูแลเด็ก การส่งเสริมสุขภาพเด็กและโภชนาการ

2. สร้างเสริมความรู้ สังคมปัจจุบันมีการพัฒนาความรู้ทางศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทั้งด้านอื่นและในส่วนเกี่ยวกับตัวเด็กที่ผู้ทำงานเกี่ยวข้องต้องเรียนรู้เพิ่มเติม รวมทั้งสิ่งที่เกิดใหม่อันเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษา

3. พัฒนาความรู้ให้มีคุณภาพ จากการประกันคุณภาพการศึกษา บ่งชี้ให้เห็นว่ามีภารกิจการศึกษาหลายด้านที่ครูจะต้องปรับให้ไปเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐาน สิ่งที่ต้องรู้ คือ ระบบการศึกษาปฐมวัย การศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา การทำพอร์ตโฟลิโอ การทำสารนิทัศน์ และการวิจัยในชั้นเรียน

การพัฒนาครูก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2535) ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาคุณภาพและวิธีการทำงานของครู ทำให้ครูมีสมรรถภาพในการสอน มีความรู้เพิ่มขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น

2. การพัฒนาครูช่วยทำให้เกิดการประหยัดเวลาและลดความสูญเปล่าทางวิชาการ เพราะครูได้รับการพัฒนาจนเป็นครูที่มีคุณภาพนั้นย่อมไม่ทำสิ่งใดผิดพลาดง่าย ๆ สามารถใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำการสอนนักเรียนได้ผลเต็มที่และตรงตามจุดประสงค์ ส่วนนักเรียนก็มีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. การพัฒนาครู ช่วยทำให้ครูได้เรียนรู้งานในหน้าที่ได้เร็วขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่เพิ่งได้รับการบรรจุให้เข้าทำงานใหม่ ๆ และครูที่ย้ายไปทำการสอน ณ ที่ทำงานแห่งใหม่

4. การพัฒนาครู ช่วยแบ่งเบาหรือลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานในสายงานต่าง ๆ เพราะครูที่ได้รับการพัฒนาอย่างดีและอย่างต่อเนื่อง จะมีความเข้าใจงานการสอนและงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

5. การพัฒนาครู ช่วยกระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน กล่าวคือ ทำให้ครูทุกคนมีโอกาสก้าวหน้าไปสู่ตำแหน่งทางการบริหารที่มีสถานภาพดีขึ้น

6. การพัฒนาครู ช่วยทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอทั้งในด้านความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมทั้งหลักการปฏิบัติงานและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

ครูต้องเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (ยนต์ ชุ่มจิต, 2535) การพัฒนาครูเป็นงานที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะตั้งอยู่บนข้อตกลงเบื้องต้น ต่อไปนี้

1. คุณภาพในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่มีความควรแก่การติดตาม
2. ความสามารถของบุคคลจะสัมพันธ์กับความเข้าใจในข้อผูกมัดของงาน

แต่ละอย่าง

3. ความเจริญก้าวหน้าเป็นคุณลักษณะของมนุษย์
4. บุคคลอื่น ๆ จะให้ความเคารพยกย่องในความรู้ ความชำนาญของบุคคลที่มีความ

ความเจริญก้าวหน้า

ครูต้นแบบ

ความหมายของครูต้นแบบ

ครูต้นแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) หมายถึง ครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวการจัดการศึกษา ในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยมีรูปแบบและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจน สามารถเป็นแบบอย่างเพื่อขยายผลให้แก่เพื่อนครูได้ และเป็นผู้มีความประพฤติดี มีจิตวิญญาณความเป็นครู และมีบุคลิกภาพที่ดี

โครงการคัดเลือกครูต้นแบบ

โครงการคัดเลือกครูต้นแบบมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา ในมาตรา 22 ได้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยกำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ แต่การปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังกล่าวจะสำเร็จได้ต้องมีผู้นำการปฏิรูปที่พัฒนาการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการปฏิรูปการเรียนรู้ถือว่าเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา

ดังนั้นในหมวด 7 มาตรา 55 วรรคสอง จึงได้ระบุว่า ให้มี “กองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา...” เพื่อส่งเสริมให้ครูได้วิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนในเชิงนวัตกรรมที่หลากหลายต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยกองทุนรางวัลเกียรติยศแห่งวิชาชีพครู จึงได้ยกย่องให้รางวัลเชิดชูเกียรติผู้ปฏิบัติงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม

โครงการครูต้นแบบนั้น เป็นโครงการหนึ่งของสำนักงานฯ ที่มุ่งสรรหาครูดี ครูเก่ง ที่มีผลงานดีเด่นด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนดังกล่าวแล้วข้างต้น และต้องเป็นครูที่มีศรัทธาต่อวิชาชีพครู มีความตั้งใจที่จะปรับปรุงวิธีการสอนของตนอย่างต่อเนื่องจนสามารถค้นพบรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน สามารถเป็นแบบอย่างและสามารถขยายผลให้เพื่อนครูได้ จะได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นครูต้นแบบ และเป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ซึ่งเป็นผลให้ผู้เรียนเก่ง ดี และมีความสุข

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 และหมวด 7

2.2 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูที่มีผลงานดีเด่นตามข้อ 1. พัฒนาครูเครือข่ายไม่น้อยกว่า 10 คน ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศเป็นต้นแบบที่ดีของเพื่อนครูทั้งในสถานศึกษาเดียวกันและต่างสถานศึกษา

3. แนวทางดำเนินงาน

3.1 จัดทำเอกสารคู่มือ โปสเตอร์โครงการครูต้นแบบ

3.2 ประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านสื่อมวลชน ผ่านหน่วยงานของครูแกนนำ/ครูเครือข่ายฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้ครูแกนนำ (ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นครูต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ในปี 2542) / ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ (ในปีก่อน ๆ ที่ผ่านมาแล้ว) ที่สนใจเข้ารับการคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ ส่งแบบกรอกประวัติและผลงาน ตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารคู่มือ พร้อมใบรับรองของผู้บริหารโรงเรียนของตนและใบรับรองการเป็นครูแกนนำและครูเครือข่าย ไปยังหน่วยงานเครือข่ายโครงการครูต้นแบบที่รับผิดชอบพื้นที่ในจังหวัดของท่าน ตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารคู่มือ

3.3 คณะกรรมการฯ ประเมินและตรวจสอบผลงาน

3.4 ประกาศผล ยกย่อง ให้รางวัล

3.5 ให้ผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นครูต้นแบบ ดำเนินภารกิจตามโครงการที่กำหนด ในเดือน ไซส์สัญญาโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน

3.6 ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของครูต้นแบบให้เป็นไปตามเงื่อนไขผูกพัน

4. คุณสมบัติผู้ที่จะสมัครเป็นครูต้นแบบ

4.1 เป็นมีสัญชาติไทย

4.2 เป็นครูผู้สอนระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและ/หรือ มัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่จำกัดสาขาวิชาที่สอน

4.3 เป็นครูแกนนำ (ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นครูต้นแบบ ปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งคณะกรรมการประสานงานปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2542) หรือครูเครือข่ายของครูต้นแบบ (ในปีก่อน ๆ ที่ผ่านมาแล้ว)

4.4 มีผลงานดีเด่นด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 อย่างชัดเจนและเอื้อต่อการปฏิรูป การเรียนรู้

4.5 มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับของผู้บริหาร โรงเรียนและเพื่อนครู

4.6 มีความประพฤติดี มีบุคลิกภาพดี มีจิตวิญญาณความเป็นครู

5. ขั้นตอนการคัดเลือก

5.1 พิจารณาคัดเลือกรอบแรกจากเอกสารผลงานที่ครูส่งเข้ามา

5.2 พิจารณาคัดเลือกรอบที่สองจากผลงานและข้อมูลภาคสนามของครูที่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรกโดยสังเกตการจัดกระบวนการเรียนรู้จริง ๆ ในสถานศึกษา ศึกษาผลงาน ครูเพิ่มเติมและจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

5.3 คณะกรรมการในพื้นที่ที่รับผิดชอบนำข้อมูลภาคสนามมาพิจารณากันกรอง จัดลำดับครูที่ผ่านการคัดเลือก และนำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้ คณะกรรมการกลางพิจารณาคัดเลือกครูต้นแบบในรอบสุดท้ายต่อไป

6. เงื่อนไขการเป็นครูต้นแบบ

6.1 ครูต้นแบบต้องพัฒนาครูเครือข่าย ไม่น้อยกว่า 10 คน ด้านรูปแบบการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามรูปแบบของตน ในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศ เป็น ระยะเวลา 4 เดือน ให้สามารถพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ ประเมินผลได้ชัดเจน

6.2 ครูต้นแบบต้องจัดทำรายงานบันทึกกัลยาณมิตรนิเทศเป็นการบันทึกการ ปฏิบัติงานร่วมกับครูเครือข่ายและการติดตามผลการดำเนินงานของครูเครือข่ายเสนอต่อสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน

6.3 ครูต้นแบบต้องนำเสนอเอกสารรายงาน “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้” เป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

7. สิ่งที่ครูต้นแบบจะได้รับการสนับสนุน

7.1 เงินค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานกัลยาณมิตรนิเทศตามเงื่อนไข เป็นระยะเวลา 4 เดือน เดือนละ 5,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 20,000 บาท

7.2 เอกสารและข้อมูลทางการศึกษาเพื่อการพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป

8. การติดตามประเมินผล

ขณะที่ครูต้นแบบปฏิบัติงานกัลยาณมิตรนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจะสนับสนุนการดำเนินงานของครูต้นแบบ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ตลอดระยะเวลา 4 เดือน

9. การประกาศเกียรติคุณยกย่องครูต้นแบบ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะจัดพิธีประกาศเกียรติคุณ พร้อมทั้งมอบเข็มเชิดชูเกียรติและเกียรติบัตรแก่ครูต้นแบบ

เกณฑ์การคัดเลือกครูต้นแบบ

เกณฑ์ในการคัดเลือกครูต้นแบบ ได้มีการกำหนดระดับน้ำหนักของคะแนน ไว้ 3 ประการ คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ร้อยละ 60 ด้านการครองตนของครู ร้อยละ 20 และด้านการประสานงานกับชุมชน ร้อยละ 20 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนการสอนของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ทั้งนี้ครูต้องมีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถทางวิชาการด้วย โดยเน้นความสำคัญทั้งกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้ คุณธรรม และบูรณาการในเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับระดับการศึกษา ในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ครูถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเอง ได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ โดย

1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง

2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์

3) จัดให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง ให้คิดเป็น คิดชอบ ทำได้ และทำเป็น รวมทั้งรักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4) ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกต ส่งเสริม ส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

5) ผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน และ สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

6) จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่ปลูกเร้า ชูใจ และเสริมแรงให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรู้รอบ รวมทั้งใช้การวิจัยเป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

7) ครูและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่ง วิทยาการต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ อุทยานวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ อุทยานแห่งชาติ ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ ฯลฯ

8) ประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

1.3 ความรู้และทักษะ เตรียมเนื้อหาสาระและให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่อง ต่าง ๆ ดังนี้

1) ตนเองและความสัมพันธ์กับสังคมรอบตัว ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติไทย และสังคมโลก

2) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

3) ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย และกีฬา

4) คณิตศาสตร์ ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย

5) การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

1.4 การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน “ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” ด้วยวิธีการ ที่หลากหลาย อาทิ การทดสอบ การประเมินพัฒนาการและความประพฤติดของผู้เรียน และการ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน “ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” มีดังนี้

1) ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

2) ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง

3) ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม

4) ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจน

ได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

5) ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเอง

และร่วมด้วยช่วยกัน

- 6) ผู้เรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 7) ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- 8) ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
- 9) ผู้เรียนฝึกประเมินปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

1.5 การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

2. การครองตนของครู หมายถึง การเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านส่วนตัวและครอบครัว มีคุณธรรม จริยธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จรรยาบรรณวิชาชีพ ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู เป็นที่ยอมรับของครู ผู้เรียน และชุมชน

3. การประสานงานกับชุมชน หมายถึง การเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากชุมชนในความสามารถ บุคลิกภาพ และผลงาน ความดี เป็นผู้นำชุมชนทางวิชาการ เป็นสมาชิกและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู รู้จักองค์ประกอบของชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเป็นอย่างดี สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการร่วมกันจัดและพัฒนาศึกษา สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถนำโรงเรียนช่วยเหลือชุมชนและร่วมมือกับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงานคัดเลือกครูต้นแบบ

สรุปผลการดำเนินงานคัดเลือกครูต้นแบบ ตั้งแต่ปี 2541-2544 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) สามารถคัดเลือกครูเป็นครูต้นแบบด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งสิ้น 586 คน จาก 75 จังหวัด ซึ่งครอบคลุมเกือบทุกจังหวัดของประเทศ ยกเว้นจังหวัดสตูล เป็นครูที่สอนในระดับก่อนประถมศึกษา 43 คน ประถมศึกษา 294 คน มัธยมศึกษา 245 คน และอาชีวศึกษา 4 คน

การพัฒนาครูเครือข่ายตามภารกิจของครูต้นแบบ เกิดจากผลแห่งการปฏิบัติการภารกิจของครูต้นแบบอย่างมุ่งมั่น ด้วยใจรักและความศรัทธาอันแรงกล้าที่จะมีส่วนร่วมปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ครูต้นแบบ จำนวน 586 คน สามารถขยายเครือข่ายครูได้จำนวนถึง 8,848 คน นับว่าครูต้นแบบเหล่านี้ มีส่วนช่วยยกระดับวิชาชีพครูให้สูงขึ้น โดยการพัฒนาเพื่อนครูด้วยกันให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนของตน และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้อย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยกันขยายผลการพัฒนาครูอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูระดับอนุบาล การปฏิบัติงานของครูค้นแบบและการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่ผ่านมามีการศึกษาวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

กัญญารัตน์ ขอบคุณ (2545) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานและการใช้เวลาปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ของครูที่ได้รับรางวัลในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในด้านการสอน การพัฒนานักเรียน การพัฒนาตนเอง การพัฒนาโรงเรียน การบริการความรู้แก่ผู้อื่น และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ครูที่ได้รับรางวัล ปฏิบัติงานทั้ง 6 ด้านอย่างเต็มความสามารถ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา พร้อมความรับผิดชอบ ทุ่มเท และเสียสละ กล่าวคือ ครูปฏิบัติงานด้านการสอนเป็นหลัก โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนตามความสนใจของนักเรียน ควบคู่ไปกับการร่วมวางแผนและปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียน โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก มีการพัฒนาตนเอง บริการความรู้แก่ผู้อื่น โดยพัฒนาครูเครือข่าย และมีการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

จิตติพร สวัสดิ์กำจรพงศ์ (2546) ได้ศึกษาระดับปัญหาการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) ครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร มีปัญหาการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยรวม และรายด้านทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านทักษะการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินตามสภาพจริง อยู่ในระดับน้อย 2) ครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ รายได้ วุฒิต่างการศึกษา และระดับชั้นที่สอนต่างกัน มีปัญหาในการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์การสอนระดับชั้นอนุบาล และประสบการณ์การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญต่างกัน มีปัญหาในการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เบญจวรรณ ศิริพรชัยกุล (2543) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์มาตรฐานที่ 1 ศึกษาหาความรู้ โดยการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาทางวิชาการ การจัดทำผลงานทางวิชาการ ใช้วิธีการสร้างสื่อการเรียนการสอนและเผยแพร่โดยการฝึกปฏิบัติจริง

เกณฑ์มาตรฐานที่ 2 การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติอย่างหลากหลาย เพื่อเสริมความรู้แก่ผู้เรียน และพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เกณฑ์มาตรฐานที่ 3 พัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา จัดสอนซ่อมเสริมเฉพาะด้านที่ผู้เรียนมีข้อบกพร่อง เกณฑ์มาตรฐานที่ 4 เลือกให้แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เกณฑ์มาตรฐานที่ 5 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ เกณฑ์มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เกณฑ์มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาผู้เรียน ให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เกณฑ์มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ให้ข้อเสนอแนะที่ผู้เรียนควรปฏิบัติโดยสอดแทรกในกระบวนการเรียนการสอน เกณฑ์มาตรฐานที่ 9 ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในสถานศึกษา ให้ความร่วมมือร่วมปฏิบัติงานโดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก เกณฑ์มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นในชุมชน ร่วมปฏิบัติงานโดยยึดประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก เกณฑ์มาตรฐานที่ 11 แสวงหาข้อมูลข่าวสาร และนำมาใช้ในการพัฒนางานสอน

ปวีณา หมคราติ (2547) ได้ศึกษาผลการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อนที่มีต่อความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญของครูในโรงเรียนอนุบาลเอกชน โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 32 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 16 คน และกลุ่มควบคุม 16 คน กลุ่มทดลองได้รับการนิเทศแบบเพื่อนให้คำปรึกษาเพื่อน ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการนิเทศตามปกติ ทั้งสองกลุ่มได้รับการนิเทศเป็นเวลา 12 สัปดาห์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คะแนนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มทดลองสูงกว่าคะแนนความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อดิศร เนาวนนท์ (2544) ได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและวิเคราะห์หารูปแบบการสอนของครูต้นแบบ และศึกษาเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนที่ครูต้นแบบใช้ทั้งหมดมี 33 รูปแบบ โดยมีขั้นตอนหลักของการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละรูปแบบ และครูต้นแบบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสรุปหรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูต้นแบบมีคุณลักษณะส่วนตัว คือ มีความขยัน ความมั่นใจ ในตนเอง ความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความเสียสละ มีอุดมการณ์ ความเป็นครู มีสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีแรงจูงใจต้องการความก้าวหน้าทางหน้าที่ราชการ การยอมรับจากสังคม พัฒนาตนเองโดยเข้ารับการอบรม ศึกษาต่อ และศึกษาดำรงหรือเอกสารทางวิชาการ

ด้วยตนเอง ศึกษาคูงาน ปรัชญาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วพัฒนารูปแบบการสอนตามแนวความคิดหรือความเชื่อที่ได้จากการศึกษา อบรม และประสบการณ์หรือความสามารถพิเศษของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครู ผู้บริหาร โรงเรียน และบุคคลในครอบครัว

อุบลวรรณ ส่งเสริม (2545) ได้ศึกษาระดับการปฏิบัติงานของครูต้นแบบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามความคิดเห็นของครูต้นแบบ ผู้บริหาร และเพื่อนครู และเพื่อศึกษาผลกระทบของการเป็นครูต้นแบบที่มีต่อครูต้นแบบ ผู้บริหาร และเพื่อนครู ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

- 1) ระดับการปฏิบัติงานของครูต้นแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของครูต้นแบบ ในเรื่องเกณฑ์ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” และระดับการปฏิบัติงานตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้การสอนของครู อยู่ในระดับ “มากที่สุด”
- 2) ระดับการปฏิบัติงานของครูต้นแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ในภาพรวมเรื่องเกณฑ์ตัวบ่งชี้การสอนของครู อยู่ในระดับ “มาก” ในเรื่องระดับการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 อยู่ในระดับ “มาก” และเรื่องเกณฑ์จรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 อยู่ในระดับ “มากที่สุด”
- 3) ระดับการปฏิบัติงานของครูต้นแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของเพื่อนครู ในภาพรวม เรื่องเกณฑ์ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับ “มาก” เรื่องเกณฑ์ตัวบ่งชี้การสอนของครูอยู่ในระดับ “มาก” เรื่องเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ.2537 อยู่ในระดับ “มาก” และในเรื่องของเกณฑ์จรรยาบรรณครู พ.ศ.2539 อยู่ในระดับ “มากที่สุด”